

Het woordenboek van de Vlaamse Dialecten: aflevering Paard1

Veronique De Tier

Het traditionele dialect is in Vlaanderen snel aan het verdwijnen. In gesproken taal blijft de streekgebonden uitspraak vaak wel doorklinken, maar de dialectwoordenschat verdwijnt onder invloed van de standaardtaal, de media en de gewijzigde levensomstandigheden.

De universiteiten van Gent, Leuven en Nijmegen proberen die verdwijnende dialectwoordenschat te verzamelen in dialectwoordenboeken. Het Woordenboek van de Vlaamse Dialecten (WVD) is een taalwetenschappelijk project dat sedert 1972 aan de Universiteit Gent wordt uitgevoerd. Het WVD verzamelt de dialectwoordenschat van West-, Oost-, Frans- en Zeeuws-Vlaanderen. Het woordenboek is systematisch opgezet, d.w.z. dat de dialectwoorden gegroepeerd zijn rond zaken en begrippen uit de werkelijkheid. Het WVD verschijnt in afleveringen binnen drie delen: deel I Landbouwwoordenschat, deel II Niet-agrarische vaktalen en deel III Algemene Wordenschat.

Iedere aflevering van het WVD bestaat uit een reeks woordenboekartikels. Daarin wordt telkens een omschrijving van de zaak of handeling gegeven én een opgave van de bronnen. Dan volgen in alfabetische volgorde de dialectwoorden die bij het begrip horen. Voor elk dialectwoord wordt de geografische verspreiding en de frequentie aangegeven. Om het geheel aanschouwelijk te maken worden ook woordkaarten, tekeningen en foto's opgenomen. Achteraan is een alfabetisch register van de trefwoorden opgenomen om alles gemakkelijk terug te kunnen vinden.

Het WVD wordt samengesteld in de Vakgroep Nederlandse Taalkunde van de Universiteit Gent met kredieten van de Universiteit Gent (Bijzonder Onderzoeksfonds), de Nationale Bank, de provinciebesturen van Oost- en West-Vlaanderen en Zeeland en de Vlaamse Gemeenschap (Administratie Wetenschap en Innovatie en Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen). Het WVD wordt gepubliceerd met de steun van de Universitaire Stichting van België.

In december 2003 verscheen een nieuwe aflevering in deel I Landbouwwoordenschat. Deze nieuwe aflevering bevat de dialectwoorden met betrekking tot het paard als dier in het algemeen. Naast enkele soorten zoals een Brabants paard en een Ardeens paard, worden ook geslacht en leeftijd behandeld. Woorden voor de hengst, de merrie, de ruïn, de klophengst (*luifer, piet*) en het veulen (*kachtel, veulen, vool, ...*) komen aan bod. Heel wat variatie vinden we bijvoor-

beeld in de benamingen voor een oud, versleten paard: *kajute*, *knol*, *kute*, *kaguil* en *kreng* zijn veel voorkomende benamingen in het Vlaamse dialectgebied. Ook vachtkenmerken spelen een rol in de naamgeving. Je heb niet alleen *vossen* en *schimmels*, maar ook *rou-aande paarden*, *een baai paard*, *pommelees* met al dan niet een *blesse* op hun neus. De woordenschat voor de lichaamsdelen en eigenschappen in verband met de lichaamsbouw, houding en karakter vertonen eveneens heel veel verscheidenheid: een paard kan *Frans staan*, maar kan ook *haarenkelen* of een *zadelrug* hebben. Als u wilt weten waar *het zoutvat*, *de neusflok*, *het bekkeneel*, *een boutstaart* en *de vetlok* van een paard ergens te zoeken zijn, dan kunt u in dit boek het antwoord vinden. En wist u ook dat paarden *kribbenbijters*, *windzuigers* of *luchtzuipers* kunnen zijn?

Natuurlijk laat het paard ook wel eens van zich horen: het kan hinniken (*hinkeren*, *hunkeren* of *neien*) en het proest met de lippen (*briessen*, *snorrelen*, *lezen*, ...) Belangrijk is ook de terminologie van de voortplanting: het paardig zijn, de dracht en het baren worden behandeld. Een hengstenboer trekt met de dekhengst van hoeve tot hoeve of doet de *ree* om de *paardige* merries te *bedienen*. De paardenziekten tonen ook heel wat dialectische verscheidenheid. Kent u ziekten als *strangeljoen*, *maandagziekte*, *bewaaidheid* of *ziltepoten*?

Het boek eindigt met enkele begrippen i.v.m. behandeling en verzorging, zoals het vlechten van de manen en de staart (*breistaarten*), het kammen met de roskam en het couperen van de staart (*blokstaarten*, *bouten of vliezen*). Genoeg leesvoer voor geïnteresseerde paardenliefhebbers en taalkundigen. Deze aflevering vormt samen met de afleveringen van de zusterprojecten, het *Woordenboek van de Brabantse dialecten* en het *Woordenboek van de Limburgse dialecten*, een rijke schat om de Zuidelijk-Nederlandse dialecten in kaart te brengen.

In 'Paard 2', dat in 2005 verschijnt, zal vooral de woordenschat i.v.m. het mennen en het paard als trekdier (paardentuig, ...) worden behandeld.

Veronique DE TIER, m.m.v. Hugo RYCKEBOER en Jacques VAN KEYMEULEN, *Woordenboek van de Vlaamse Dialecten, Deel I Landbouwwoordenschat, paragraaf Veeteelt, aflevering 10: Paard 1*, XXXIV + 426 blz., 106 kaarten, 43 ill., ISBN 90-74273-20-3.

Verdere inlichtingen: WVD, Blandijnberg 2, 9000 Gent, tel. 09-264 40 79, fax 09 - 264 441 70; veronique.detier@Ugent.be

Bestellen bij: Drukkerij G. Michiels, Industriezone Overhaem, Rietmusweg 96, 3700 Tongeren, 012-23 13 25